

PREGLED POVIJESTI CRKVE GLAZBE U MOSTARU (1875. – 1995.)

Uvod

U nekim pisanim povijesnim izvorima može se pročitati, ali i od pojedinih osoba može se čuti, kako su Hrvati Hercegovci većinom lošega glazbenoga sluha pa zato nemaju svoje glazbene prošlosti. Tko je temeljito i dobronamjerno proučavao prošlost ovoga dijela hrvatskoga nacionalnoga bića, mogao je doći do zaključka da se toliko kulturno-glazbeno siromaštvo očitovalo u prvom redu zbog četiristoljetne turske okupacije toga dijela povijesnih hrvatskih prostora, u kojem su sva iskrišta duha i kulture bila zatirana, a nikako zbog pomanjkanja glazbenoga sluha ili nekih drugih sličnih čimbenika.¹ Zbog teških povijesnih prilika, župa je bilo malo, a bile su preopsežne, krševite i neprohodne; »s druge strane vječni strah od Turaka; vjernike je bilo teško obilaziti, sakramente im podjeljivati, najnužnije vjerske istine podučavati, a o manje nužnim stvarima nije se tada moglo ni misliti.«²

Pred kraj višestoljetnoga osmanlijskoga mraka, kada je strah od tuđinske vlasti popustio, moglo se više poraditi u crkveno-glazbenom odgoju hercegovačkoga puka, »a da nije bilo većih uspjeha,

krive su teške prilike i nestašica ne samo glazbenika, već i instrumenata«.³

U prilog gore spomenutim tvrdnjama govori posebice iskustvo novijega vremena u kojem su se Hrvati iz Hercegovine, kada su se uvjeti poboljšali, stavljali uz bok renomiranim hrvatskih glazbenicima. To iskustvo, počevši od najstarijih povijesno-glazbenih podataka, u sljedećim redcima želimo opisati kako bismo što bolje upoznali povijest crkvene glazbe u Mostaru, glavnom gradu Hercegovine, kroz »pregled povijesti«, kako je to navedeno u glavnom naslovu ovoga članka. To znači da je u sadržaju ovoga članka, kao i drugih koji će uslijediti nakon njega, pod ovim naslovom, navedena samo faktografija i ništa više, bez opisa detalja i analize, što pripada povijesti i povijesnomu prikazu jednoga znanstvenoga djela. Zato je ovaj prilog za *Svetu Ceciliju*, koji će biti objavljen u nekoliko nastavaka, dobio malo neobičajan naslov *Pregled povijesti crkvene glazbe u Mostaru*, a ne *Povijest crkvene glazbe u Mostaru*. Nadamo se da će čitatelji to razumjeti i uzeti u obzir dok budu čitali ove retke.

Najstariji podatci

Početak crkvene glazbe u Mostaru nedvojbeno se povezuje uz ime fra Anđela Nuića (1850. – 1916.), hercegovačkoga franjevca.⁴ O njegovu doprinosu na

¹ Usp. O. Tadija Leko, »Nešto o narodnoj glazbi u Bijelom Polju kod Mostara«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XIII, 1919, sv. 5, str. 121. i usp. Niko Luburić, *Duhovne popijevke iz Hercegovine*, izd. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994, str. 5.

² O. Tade Leko, »Hercegovački franjevci i crkvena glazba«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XIX, 1925, sv. 1, str. 18.

³ Isto, sv. 2, str. 48.

⁴ Usp. Zdenka Miletić, *Jeka s hercegovačkog krša*,

području crkvene glazbe u Mostaru govore mnogi pisani izvori.⁵ Međutim, ne može se sa sigurnošću tvrditi da prije fra Anđelova dolaska u Mostar puk nije poznao crkvenu pučku popijevku. Pogotovo kada se zna da su u Mostaru svećenici franjevci pastoralno djelovali više od četiri stotine godina prije fra Anđelova dolaska, tj. i prije turske okupacije.⁶ Njihova višestoljetna nazočnost prije fra Anđelova dolaska navodi nas na razmišljanje kako je moguće da su svećenici poučavali puk u crkvenom pjevanju od samoga dolaska na ove prostore.⁷ O ovim pretpostavkama nemamo za sada nikakvih dokaza, ali iz razdoblja turske okupacije postoje poneka pisana svjedočanstva. Iz njih se može zaključiti kako su franjevci u vrijeme turske vladavine, usprkos strahu od turske odmazde, običavali držati po selima vjeronaučne škole u kojima su se vodili analfabetički tečajevi. Na tim skupnim sijelima učilo se ponešto i crkveno pučko pjevanje. Razumije se da se sve to radilo tajno zbog opasnosti od turske odmazde.⁸

To crkveno pučko pjevanje bilo je u početku vrlo jednostavno i oskudno. Od duhovnih popjevaka narod je poznao: *Gospin plač*, *U se vrime godišta* i *Zdravo Tilo Isusovo*. Zanimljivo je spomenuti da su se te popijevke isprva pjevale po jednom napjevu.⁹ Poslije dolaska fra Anđela Nuića u Mostar započinje sustavan rad na području crkvene glazbe.

izd. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988., str. 14 i 18.

⁵ Isto, str. 14-15.

⁶ Isto, str. 37.; usp. Ilija Drmić, *Putopisna darovnica*, Biskupski ordinarijat Mostar, Mostar, 1998., str. 195.

⁷ Vidi, Niko Luburić, *Duhovne popijevke iz Hercegovine*, izd. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1994., str. 138-139.

⁸ Vidi, O. B. M., »Bilješke k crkvenim pučkim pjesmama u Bosni i Hercegovini«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XXVI, 1933., sv. 2, str. 49.

⁹ Usp. O. Tade Leko, »Hercegovački franjevci i crkvena glazba«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XIX, 1925., sv. 1, str. 18; usp. Zdenka Miletić, *Jeka s hercegovačkog krša*, izd. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1988, str. 15.

Prvi harmonij i glasovir

Za nabavu prvoga harmonija i glasovira u Hercegovini nedvojbeno je zaslužan istaknuti hercegovački franjevac fra Anđeo Nuić. U svojoj studiji o fra A. Nuiću, ovako Tade Leko opisuje njegovo djelovanje na glazbenom području: »O. fra Anđeo Nuić, učenik Ivana Katavića, čovjek nadaren i poletan za sve, što je dobro, ode g. 1870. u Italiju. Tamo s teološko-filozofskim i drugim naukama nauči klavir, orgulje i nešto gregorijanskog pjevanja. Vrativši se g. 1874. u domovinu, svom se silom dade na rad u samostanima, gdje je bio i u župama, gdje je pastorizaciju vodio. Na Širokom Brijegu po njegovoj vlastitoj izjavi nije imao velika uspjeha, jer su mu najnužnija pomoćna sredstva manjkala - klavir i harmonij. G. 1875. dolazi u Mostar za učitelja pučke škole i tu počinje pravi njegov rad.«¹⁰

Dolaskom u Mostar 7. svibnja 1875. fra Anđeo je dobio na raspolaganje jedan harmonij koji je nabavljen za crkvu u Mostaru iste godine. Bio je to dar Društva Neoskrvrnenoga Začeca B. D. M. iz Beča.¹¹ U svezi s nabavom prvoga harmonija fra D. Mandić prenosi iz Nuićevih *Uspomena* sljedeći tekst: »Na 23. svibnja 1875. prvi put oču se ovaj muzički glas u Hercegovini: ovaj isti dan na presveto Trojstvo ja sam u crkvi na njemu svirao i misu pjevao, a fra Grgo Gavran misu govorio.«¹²

U nastavku članka fra D. Mandić prenosi također Nuićev tekst, iz istoga izvora, o kupnji prvoga glasovira u Hercegovini: »Kupih glasovir u Mlecima na 17. rujna 1875. i dodje mi u Mostar na 20. siječnja 1876. Dadoh za istoga groša 712

¹⁰ O. Tade Leko, »Hercegovački franjevci i crkvena glazba«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XIX, 1925., sv. 1, str. 19.

¹¹ Vidi, Fra D. Mandić, »Iz hrvatske glazbene prošlosti. Prvi počeci glazbe u Hercegovini«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. X., 1916., sv. V., str. 155-156.

¹² Fra D. Mandić, »Iz hrvatske glazbene prošlosti. Prvi počeci glazbe u Hercegovini«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. X., 1916., sv. V., str. 155-156.

(franaka 150). Prinosa i oklop oko istog iz Mletaka do Mostara zapade me gr. 506.«¹³

To je kratka povijest prvoga harmonija i glasovira u Hercegovini. Od prvih učnika koji su na tom glasoviru učili svirati spominju se djeca Ante Planinić i Nikola Vukoja. Fra D. Mandić prenosi iz Nuićevih *Uspomena* i ovaj podatak koji ovdje donosimo uz određenu jezičnu korekturu: »Netom sam ovdje dobio glasovir, počeo sam učiti dvoje djece: Antu Planinića i Nikolu Vukoju. Planinić imao je sasvim lijep glas i bolji sluh nego ja, zato je kroz godinu dana počeo već mise svirati i pjevati na harmoniju sa drugom djecom. I prvi put kad je sam svirao i s djecom pjevao, ja sam od mila plakao; i Vukoja prilično je napredovao. Raznoj djeci dao sam karturale, te je svako u svoj razne mise pisao.«¹⁴

Prve orgulje

Djeca Ante Planinić i Nikola Vukoja, učenici fra Anđela Nuića, tako su napredovala u sviranju na harmoniju da su ga počela i u crkvi zamjenjivati. Fra Anđeo je nastavio raditi, još nekoliko godina, svim žarom i toliko napredovao da je i crkveni zbor osnovao. Za sljedeći korak ostao je još jedan važan plan koji se trebao uskoro ostvariti. Svojom požrtvovnošću, uz pomoć fra Nikole Šimovića, nabavio je i orgulje za mostarsku crkvu. Bile su to prve orgulje u Hercegovini.¹⁵ O nabavi orgulja fra Anđeo Nuić u Kronici piše: »Već se je dvije godine za to sabiralo novaca po raznim mjestima i po ovoj župi. Župnikom je bio fra Nikola (Šimović), koji se je vruće zauzeo za tu stvar, a i ja sam dosta muke oko istoga vidio, kupeći novac po ovoj župi. Dobavljen je (organ) iz Zagreba. Bez prenosa i kora istoga za nj je dato for. 1800. Prvi put sve-

čano je prosvirao na 14. siječnja 1882.«¹⁶

Orgulje je izgradila orguljska tvrtka Mijo Heferer u Zagrebu 1881. god. Mehaničkoga su sustava. Iako su prikladne za izvođenje manjih koncertnih djela, prvotno su namijenjene za pratnju crkvenoga pjevanja naroda Božjega.¹⁷

Dispozicija orgulja M. Heferera iz 1881. godine

<i>Manual C-F 54 tipke</i>	8. Quinte 2, 2/3
1. Gedackt 16	9. Octav 2
2. Principal 8	10. Cornett 2 4f
3. Coppel 8	
4. Flauto traverso 8	<i>Pedal C-F 18 tipaka</i>
5. Gamba 8	Subbas 16
6. Regal 4	Oktavbas 8
7. Flöte 4	Pedal-Koppel: man.-ped. ¹⁸

Orgulje su u veljači 1945. bombardirane zajedno s crkvom sv. Petra i Pavla, u kojoj su bile postavljene. Čudo je Božje da nisu posve satrvene i uništene. Više od osamdeset svirala bilo je oštećeno žestokim bombardiranjem. Stradao je mijeh, a djelomično i zračnice. Bilo je i drugih većih i manjih oštećenja. Tijekom 1948. god. inženjer fra Pijo Nuić uz pomoć tehničara Cipre Vukojevića izvršio je važnije popravke na njima, prilično ih naštimao i u tom stanju radile su do 1959. god., kada su prenesene u Zagreb u radionicu M. Heferera, na temeljitu restauraciju i djelomičnu modernizaciju.¹⁹

Povod za takav pothvat i za nabavu novih velikih orgulja za crkvu sv. Petra i Pavla u Mostaru dobiven je od franjevačkoga samostana u Kreševu koji je početkom 1959. god. montirao svoje nove orgulje. Rad i montažu tih orgulja izvodio je Ivica Faulend, unuk po majci i na-

¹³ Isto, str. 156.

¹⁴ Isto.

¹⁵ Vidi, O. Tade Leko, »Hercegovački franjevci i crkvena glazba«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XIX., 1925., sv. 1, str. 19.

¹⁶ Fra D. Mandić, »Iz hrvatske glazbene prošlosti. Prvi počeci glazbe u Hercegovini« (prema želji autorovoj Mandić je »svukuda jednolično proveo pravopis prema tadašnjem načinu pisanja«), u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. X., 1916., sv. V., str. 155-156.

¹⁷ Vidi, Stanko Vasilj, »Glazba u Hercegovini« (Posebni otisak iz zbornika Kršni zavičaj, br. 18), Hercegovina, 1985., str. 50.

¹⁸ Isto

¹⁹ Isto, str. 51.

sljednik tvrtke M. Heferera. Fra Stanko Vasilj, kapelan i zborovođa u crkvi sv. Petra i Pavla u Mostaru, tih dana stupio je u kontakt s I. Faulendom da bi s njim ispitao mogućnost restauracije starih orgulja za mostarsku crkvu ili nabavu novih. Nakon razgovora s upravom samostana i provincije donesena je odluka da se samo restauriraju stare orgulje. Kad je u kratko vrijeme skupljena prilična svota novca od župljana u Mostaru, nešto u inozemstvu, a ponajviše od fratara župnika po Hercegovini, tadašnji provincijal fra Jerko Mihaljević dao je zeleno svjetlo za nabavu novih orgulja. Za stare orgulje iz 1881. god. donesena je odluka da se temeljito restauriraju i djelomično moderniziraju i prenesu na Humac.²⁰

crkvu sv. Petra i Pavla u Mostaru dovršeno je 3. prosinca 1961.²¹

Dispozicija orgulja M. Heferera iz 1961. godine

Orgulje su bile smještene na koru crkve. U prospektu su imale 69 svirala. Pneumatskoga su sustava, dvomanualne s pedalnom klavijaturom ovalnoga oblika. Imale su ugrađen valjak kojim su se otvarali svi registri i pedal do kraja. Upotrebom stopala za žaluzije otvarala se mogućnost ljepšega tonskoga efekta. Na njima se sviralo i muzicalo punih 20 godina. Temeljito su restaurirane tek 1981. god.²³

Dispozicija orgulja M. Heferera iz 1961. godine

I. manual C-a'' 58 tipaka i tonova

1. Bordun 16
2. Principal 8
3. Drveni poklopnik 8
4. Kozji rog 4
5. Gamba 8
6. Cij. flauta 4
7. Oktava 4
8. Visoka oktava 2
9. Mixtura 2 2/3, 3-5-struka

II. manual C-a'' 58 tipaka 70 tonova (u žaluzijama)

10. Gud principal 8
11. Mukla flauta 8
12. Kvintade 8
13. Salicional 8
14. Nebeski glas 8
15. Prečna flauta 4
16. Kornet 2 2/3 3-struka
- Tremolo

Pedal C-f' 30 tipaka i tonova

17. Duboki bas 16
18. Gudaći bas 16
19. Tihi bas 16 transmisija od 17
20. Oktava bas 8

Spojevi

- a) I-ped
- b) II-ped
- c) II-I
- d) Super dva (izgrađen)
- e) Super II-I
- f) Sub II-I

Čvrste kombinacije: P, MP, F, Tutti, O

Automatski piano pedal
Crescendo valjak
Stopalo za žaluzije II. man.
Električno puhal i mijeh za gaženje

Pneumatski sistem²²

Dispoziciju za nove orgulje u Mostaru ponudio je sâm I. Faulend. Restauracija starih s djelomičnom modernizacijom i izgradnja novih orgulja izvršena je tijekom 1960. i 1961. god. Montiranje novih Heferer-Faulendovih velikih orgulja za

Nažalost, i ove orgulje stradale su u bombardiranju tijekom Domovinskoga

²⁰ Isto, str. 51-52.

²¹ Isto, str. 52.

²² Isto, str. 53.

²³ Vidi, Janja Petković s. Katarina, *Orgulje u Hercegovini* (diplomski rad), Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu, Institut za crkvenu glazbu, Zagreb, 1985., str. 18-21.

rata kada je jugovojaska s četničkim dobrovoljcima 9. svibnja 1992. fosfornim granatama pogodila crkvu sv. Petra i Pavla koja je nakon toga potpuno izgorjela u neviđenom plamenu, a s njom i velike orgulje.²⁴

Izgradnjom nove katedrale u Mostaru, koja je posvećena i predana na upotrebu 14. rujna 1980.,²⁵ mostarska crkva dobila je još jedne orgulje, katedralne orgulje. To su velike elektronske crkvene orgulje marke AHLBORN s 39 registra. Imaju dva manuala i veliku pedalnu klavijaturu. Nabavljene su u Njemačkoj u lipnju 1981.²⁶ i smještene iza prezbiterija s velikim Gospinim kipom, ispred improviziranih svirala klasičnih orgulja, pored kojih su s jedne i s druge strane i u sredini iza njih izgledno instalirana tri velika zvučnika jednake visine kao i svirale. Prolaznik, nestručnjak bi dobio dojam da se radi o pravim klasičnim orguljama sa sviralama. I imitacija zvuka kao i njegova snaga odgovarali su u velikoj mjeri klasičnim orguljama sa sviralama. Svojom puninom i bogatstvom zvučnika sposobne su bile, preko krešenda, u začuđujućoj snazi ispuniti sav crkveni prostor. Na njima se u katedrali sviralo punih jedanaest godina. Tijekom tih jedanaest godina sasvim dobro su poslužile u ostvarenju svoje svrhe, a to je sviranje uz glazbenoga svirača prateći katedralne pjevačke zborove i raspjevani puk na svim misama koje su održavane radnim danom, nedjeljom i blagdanima. Mnogo su puta poslužile i za pratnju većih i manjih duhovnih koncertnih priredaba koje su se svake godine održavale u mostarskoj katedrali. Nažalost, i te

su orgulje doživjele sličnu sudbinu kao i orgulje u crkvi sv. Petra i Pavla. U Domovinskom ratu Jugoslavenska armija sa srpskim rezervistima, 14. travnja 1992., jakim topničkim granatama napala je grad Mostar. Granate su pogodile i katedralu i nanijele joj veliku štetu tako da su i orgulje bile uništene.²⁷

Hrvatsko glazbeno-pjevačko društvo »Hrvoje«

Za turskoga vremena, kada se raja nije smjela ni pojaviti na svjetlo dana, nije se moglo govoriti ni o kakvom pjevačkom udruženju, bilo crkvenom bilo svjetovnom. U takvom tužnom stanju nije ni čudno da je zaspala narodna svijest.²⁸ Tek u sumrak moćnoga Turskoga Carstva počinje se buditi nada u skoro svitanje dugo očekivane slobode. Tu nadu upravo je budila pjesma i glazba, koja je kroz protekle vjekove bila gotovo utihnula.

Jedno od najstarijih pjevačkih društava u Mostaru je Pjevačko društvo »Hrvoje«, koje je postojalo već 1875. god. pod imenom »Kosača«, ali od turske vlasti nije bilo odobreno niti je odobrenje traženo. Dvije godine nakon tzv. »okupacije« ili dolaska austrijske vlasti u Bosnu i Hercegovinu 1880. god., Hrvati grada Mostara traže da im se potvrdi Pjevačko društvo »Kosača«, ali odobrenje nisu dobili. Poslije mijenjaju ime »Kosača« u »Višević«, ali i nakon promjene imena nisu dobili odobrenje. God. 1888. dopustilo im se Društvo, ali pod imenom »Narodno pjevačko društvo«. Prvi društveni zborovođa bijaše fra Ambro Miletić.²⁹

²⁴ Usp. Radoslav Zovko, *Mostarski dnevnik 1991.-1996.*, Biskupski ordinarijat Mostar, Mostar, 1999., str. 77.

²⁵ Usp. Tomo Vukšić, »Mostarska ljepotica«, *Crkva na kamenu*, Mostar, god. I., 1980., br. 1, str. 4.

²⁶ Podatak o nabavi orgulja naveden prema sjećanju s. Gracije Akmađić, prve orguljašice u mostarskoj katedrali, kao i prema nekim člancima u *Crkvi na kamenu*.

²⁷ Usp. Radoslav Zovko, *Mostarski dnevnik 1991.-1996.*, Biskupski ordinarijat Mostar, Mostar, 1999., str. 62-63.

²⁸ Vidi, Fra Bruno Adamčik, »Postanak i izvedbe nekih pjevačkih zborova u Hercegovini«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XXV., 1931., sv. 4, str. 134.

²⁹ Isto, str. 135. i usp. Fra D. Mandić, »Iz hrvatske glazbene prošlosti. Prvi počeci glazbe u Hercegovini«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. X., 1916., sv. V., str. 157.

Polovicom listopada 1898. Zemaljska vlada u Sarajevu odobrila je mostarskim Hrvatima, nakon ustrajne borbe, da svoje društvo mogu i službeno nazvati imenom »Hrvatsko glazbeno-pjevačko društvo 'Hrvoje'«. Nakon toga službenoga odobrenja »Hrvoje« je primljen u »Savez hrvatskih pjevačkih društava u Zagrebu«. ³⁰ Pišući o tom događaju T. Leko iznosi sljedeće: »Nuićeva zasluga je i to, da se je u Mostaru g. 1888. osnovalo 'Narodno pjevačko društvo (Hrvoje)'. To su društvo Nuićevom inicijativom osnovali: o. Paskal Buconjić, o. Augustin Zubac, i o. Božo Ostojić uz pomoć mostarskih građana. Prvi društveni predsjednik bio je o. Augustin Zubac, a njega je g. 1889. naslijedio o. Anđeo Nuić«. ³¹ T. Leko navodi dalje: »Društvo nije gajilo samo pjevanje već se na poticaj Nuićev sastavila i glazba (*Blechmusik*, limena glazba, osnovana 1889. god., o. p. N. L.). Vođa glazbe bio je Vinko Šubir, čovjek sposoban i marljiv. Šubir je štošta i komponirao, ali bez veće vrijednosti. Još je u 'Hrvoju' poslije Šubira djelovao i pok. Augustin Remec, koji je s vrlo lijepim glazbenim ukusom mnogo u 'Hrvoju' uradio. Poslije Remca dolazili su razni vođe. Nijedan nije ostao dulje vremena bilo radi svoje nesposobnosti, bilo radi mlakosti građanstva. I danas 'Hrvoje' živi, ali ne u onakvom duhu, u kakvu je osnovan.« ³²

Na početku, kada je osnovan, »Hrvoje« je imao zadaću da mora i u crkvi svo-

jim pjevanjem sudjelovati. Nažalost, od 1925. god. ne sudjeluje više kod crkvenih svečanosti, iako su ga franjevci osnovali, odgojili djelatnike i više puta uskrisili. ³³

Ipak u pojedinim prigodama Društvo je nastavilo sudjelovati kod crkvenih funkcija sve do 1930. god. Svake godine na božićnoj biskupovoj misi pjevali su članovi Društva: *Jurve zlatno* (Vinko Šubir, muški zbor), *Narodi nam se, Veselje ti navješćujem* i druge božićne popijevke. Pjevali su i staroslavensku Kuklinovu misu. Također su pjevali na tijelovskoj procesiji, koja je bila iznimno svečana, mnoge euharistijske popijevke i *Tantum ergo* na stajalištima, a na uskrsoj procesiji uskrse popijevke. ³⁴

Na Božić, 1931. god. u 8 sati bila je pontifikalna biskupova misa, a na koru crkve opet se pojavio muški zbor Pjevačkoga društva »Hrvoje«. Ponovno su izvodili božićnu skladbu Vinka Šubira *Jurve zlatno*, pučke božićne popijevke te staroslavensku Kuklinovu misu pod ravnanjem tadašnjega dirigenta Društva gosp. Đure Kramera. Premda malobrojan, jer mnogi pjevači nisu došli, zbor je pjevao prilično dobro. Ovoga puta osobito je pazio na dinamiku da bi ostvario što ljepši umjetnički dojam. Nakon uspješnoga božićnoga nastupa vjernici su se ponadali da će »Hrvoje« barem jedanput svakoga mjeseca pjevati na svetoj misi za građane. ³⁵

Posljednje podatke o nastupu Pjevačkoga zbora »Hrvoje« u crkvi nalazimo u časopisu *Sveta Cecilija* koji donosi informaciju kako je Pjevački zbor »Hrvoje« 1932. god., ujedinjen s Crkvenim zborom »Sv. Cecilija« iz Mostara, pjevao za

³⁰ Vidi, Jakov Bubalo, »Stoljetni tijek društva 'Hrvoje' u Mostaru«, u zborniku: *Kršni zavičaj*, Katolički župni ured Drinovci, 1989., br. 22, str. 52; usp. Dr. Andrija Nikić, »Franjevci u Hercegovini od 1878. do 1892. godine«, u zborniku franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja: *Kačić*, Split, 1978., vol. X., str. 216.; usp. Mićo Pinjuh, »Najstarije kulturno-umjetničko društvo na tlu Herceg-Bosne, uz 90. obljetnicu 'Hrvoja' (1888.-1978.)«, u zborniku: *Kršni zavičaj*, Katolički župni ured Drinovci, 1978., br. 11, str. 27.

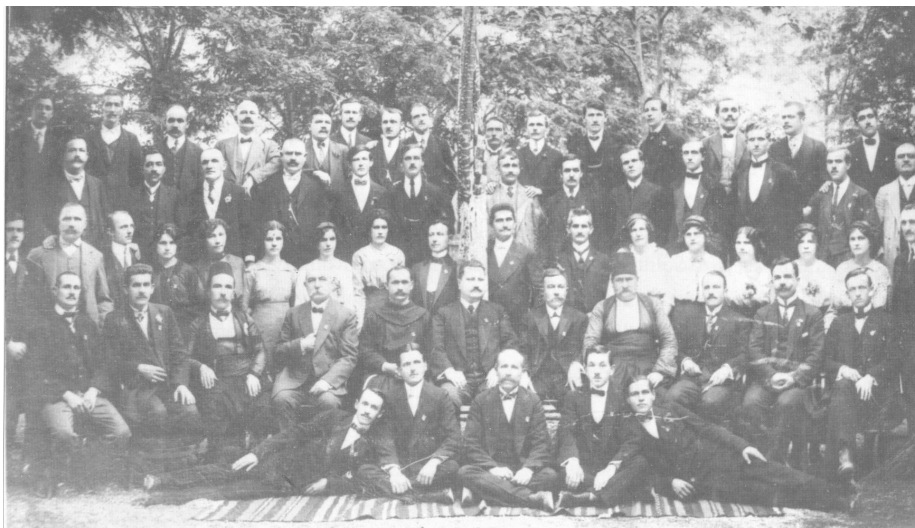
³¹ O. Tade Leko, »Hercegovački franjevci i crkvena glazba«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XIX., 1925., sv. 1, str. 20.

³² Isto.

³³ Vidi, O. Tade Leko, »Hercegovački franjevci i crkvena glazba«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XIX., 1925., sv. 1, str. 20.

³⁴ Vidi, Fra Bruno Adamčik, »Postanak i izvedbe nekih pjevačkih zborova u Hercegovini«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XXV., 1931., sv. 4, str. 135.

³⁵ Vidi, Fra Bruno Adamčik, bogoslov, »Mostar, dne 1. januara 1932.«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XXVI., 1932., sv. 1, str. 28.

Hrvatsko glazbeno-pjevačko društvo
Hrvoje Mostar

vrijeme svečane svete mise na Tijelovo.³⁶ Pjevačko društvo »Hrvoje«, iako oslabljeno između dvadesetih i tridesetih godina, možda možemo donekle i opravdati, jer izbijanjem Prvoga svjetskoga rata 1914. god. »Hrvoju« je prijetila opasnost od potpunoga rasula. S umiranjem mladeži na bojišnicama umiralo je i mlado glazbeno-pjevačko društvo »Hrvoje«. Na kraju Prvoga svjetskoga rata ostala je, može se slobodno reći, samo ruševina. Činilo se da se »Hrvoje« nikad više ne će obnoviti.³⁷

Ipak, takve se crne slutnje nisu obistinile. Pjevački zbor »Hrvoje« nastavio je sa sve učestalijim i sve uspjelijim nastupima. Ponovno su nabavljena odgovarajuća glazbala kako bi se uspostavila stalna glazba i to kao zasebni odjel koji je nakon određenoga vremena dobio ime »Hrvatska glazba«.³⁸

Odmah poslije »Hrvojeva« zlatnoga slavlja započeo je Drugi svjetski rat. Sve je više ponestajalo sredstava za vođenje Društva. Potpuno je prestalo s radom 1945. god., kada su se ugasila i ostala

srodna društva na bosansko-hercegovačkom prostoru.³⁹

Uspostavom demokracije 1990. god. Društvo je jednim dijelom obnovljeno. Neposredno prije samoga Božića, iste godine, osnovana je i otpočela s radom klapa »Hrvoje«. Obnoviteljska skupština Hrvatskoga glazbeno-pjevačkoga društva »Hrvoje« održana je 18. lipnja 1991. Za predsjednika Društva izabran je fra Mićo Pinjuh. Uslijedilo je razdoblje krvavoga Domovinskoga rata (1991. – 1995.). Nekoliko godina nakon rata, 7. listopada 1999., održana je nova skupština Društva na kojoj je izabrano novo vodstvo. Za novoga predsjednika Hrvatskoga glazbeno-pjevačkoga društva »Hrvoje« izabran je gosp. Stipe Marić. Novo vodstvo planira pokrenuti nove sekcije: Muški zbor, Tamburaški orkestar i dramsko-recitatorsku sekciju.⁴⁰

(nastavlja se)

³⁶ Vidi, Fra Bruno Adamčik, »Pismo iz Mostara«, u časopisu: *Sveta Cecilija*, Zagreb, god. XXVI., 1932., sv. 5, str. 165.

³⁷ Vidi, Jakov Bubalo, »Stoljetni tijek društva 'Hrvoje' u Mostaru«, u zborniku: *Kršni zavičaj*, Katolički župni ured Drinovci, 1989., br. 22, str. 53.

³⁸ Isto.

³⁹ Isto, str. 55.

⁴⁰ Podatci navedeni iz razgovora s gosp. Vitom Dugandžićem koji je član Upravnoga odbora Hrvatskoga glazbeno-pjevačkoga društva »Hrvoje« i voditelj klapa »Hrvoje«.

